

ผลการพัฒนาคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัย
โรงเรียนเทศบาล 3 (โรงเรียนอินทรมพรรยบุญประคองพิทยาคม) จังหวัดกำแพงเพชร
Development of Manual of life skill experience for Earlychildhood
Teachers at Municipal 3 School (Intharamphan Bunprakhong
Pittayakhom School) in Kamphaeng Phet Province

อัฐณีญา สัจจะพัฒนกุล¹

Atthaneeya Sajjaphatthanakul

อรทัย บุญเที่ยง²

Orathai Boontiang

Received : August 19, 2023

Revised : December 11, 2023

Accepted : December 12, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคู่มือ รวมทั้งการทดลองใช้และประเมินความเหมาะสมของคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัย โรงเรียนเทศบาล 3 (โรงเรียนอินทรมพรรยบุญประคองพิทยาคม) จังหวัดกำแพงเพชร วิธีการดำเนินการวิจัยมี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็น โดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและกระบวนการสนทนากลุ่ม(Focus Group) จากครูปฐมวัยในการสร้างเครื่องมือ จำนวน 3 คน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตสำหรับครูปฐมวัย โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ร่างคู่มือ และตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน แล้วได้ปรับปรุงคู่มือทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้คู่มือฉบับทดลองกับครูปฐมวัย จำนวน 20 คน ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงคู่มือฉบับทดลองใช้ ได้คู่มือฉบับนำไปใช้ ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบยืนยันซ้ำคุณภาพคู่มือฉบับนำไปใช้กับคุณครูปฐมวัยต่างกลุ่ม จำนวน 20 คน โดยจัดอบรมครูจำนวน 3 ครั้ง 1) โรงเรียนอนุบาลราชภัฏกำแพงเพชร 2) โรงเรียนสาธิตวังยาง 3) โรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร (บ้านนครชุม) หลังจากนั้นตรวจสอบซ้ำอีกครั้ง ขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุงคู่มือครั้งสุดท้าย ได้คู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตสำหรับครูปฐมวัย

^{1,2}อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Lecturer, Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการขาดองค์ความรู้ด้านทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัยไม่สามารถจำแนกทักษะชีวิตในแต่ละด้านได้อีกทั้งยังไม่สามารถนิยามองค์ประกอบสำคัญของทักษะชีวิตแต่ละข้อได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม ทำให้การตีความของครูปฐมวัยผิดเพี้ยนไป ส่งผลให้รูปแบบของการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ด้านการสร้างเครื่องมือที่ทันสมัยสอดคล้องกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัยขาดความคิดสร้างสรรค์ในการบูรณาการทักษะชีวิตให้เข้ากับการจัดประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดขึ้นให้กับเด็กในชั้นเรียน มักจะใช้รูปแบบเดิม และด้านการขาดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย ทำให้ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้เรียน หรือผู้บริหารขาดการปฏิสัมพันธ์ อีกทั้งขาดโอกาสในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ทำให้การทำหน้าที่ครูเพื่อศิษย์ยังไม่ได้เป็นการทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม

2. ครูปฐมวัยประเมินตนเองว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต หลังรับการอบรมใช้คู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัยฉบับทดลองใช้สูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ครูปฐมวัยมีเจตคติที่ดีต่อการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต ครูปฐมวัยประเมินคุณภาพคู่มือฯ อยู่ในระดับดีมาก ภายหลังจากอบรมใช้คู่มือฯ ครูปฐมวัยประเมินคุณภาพคู่มือฯ อยู่ในระดับดีมาก ครูปฐมวัยมีความตระหนักในการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินซ้ำคุณภาพคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตฉบับนำไปใช้ ซึ่งใช้กับครูปฐมวัยต่างกลุ่ม มีผลดังนี้

(1) ครูปฐมวัยที่ได้รับการอบรมใช้คู่มือฯ อยู่ในระดับดีมาก 2 ครั้ง และอีก 1 ครั้ง อยู่ในระดับดีมากที่สุด

(2) ครูปฐมวัยที่ศึกษาคู่มือด้วยตนเอง ประเมินคุณภาพคู่มือฯ ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: คู่มือ ทักษะชีวิต ครูปฐมวัย

ABSTRACT

The purpose of the study were to study the conditions of problem and the need to develop, implement and evaluate the appropriate of the manual of life skill experience for Teachers at Municipal 3 School (Intharamphan Bunprakhong Pittayakhom School) in Kamphaeng Phet Province. There were 6 steps of studying: (1) to study the relevance of the manual for early childhood teachers. (2) to develop a life skills experience management manual for early childhood teachers by studying concepts, theories and related documents, drafting of manuals and quality checking by 5 experts, and improving the trial manual. (3) to try out the manual with 20 simples of early childhood teachers and follow up the quality. (4) to improve it to be an effective manual. (5) to recheck the quality by other early childhood teachers utilizing it for 3 times with 3 groups. (6) to improve it to obtain the finalized manual.

The findings revealed that

1. The problems in organizing life skills experience were divided into 3 areas:

1) the lack of knowledge in life skill of early childhood children. 2) Early childhood teachers were unable to classify life skills in each area. Moreover, it is not possible to clearly define the key components of each life skill clearly and comprehensive that distorted the interpretation of early childhood teachers. 3) the lack of space in exchange for learning about issues related to the development of life skills experience management for preschool children such as teachers or administrators who lack interaction and lacking opportunities to exchange knowledge and experiences what making the role of a teacher for pupils not yet work as a group or as a team

2. The early childhood teachers evaluated themselves that they improved their knowledge after using the draft manual at 0.01 level significant. Their attitude was at good level. They assessed the quality of the manual at a high level. After a workshop, they evaluated the manual at high level. Early childhood teachers were aware of the life skills experience at the high level.

3. The result of verifying the quality of manual by another early childhood teachers:

(1) The two initial assessments were at high level and the third was at the highest level

(2) The final assessment confirmed the quality of the manual by the early childhood teachers who utilized themselves was at high level

Keyword: Handbook, Life skills, Early childhood teachers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การผลิตเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมในศตวรรษที่ 20 มาสู่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 นับเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่กระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก การก้าวผ่านจาก โลกปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคเก่า ไปสู่ โลกดิจิทัล ทำให้ความต้องการของตลาดแรงงานเปลี่ยนไป ทักษะต่างๆที่เป็นการทำงานซ้ำ (routine-work) ไม่เพียงพออีกต่อไป เพราะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่นๆ สามารถทำแทนมนุษย์กระทั่งสามารถเข้ามามีบทบาทเหนือความสามารถของมนุษย์ได้ สิ่งนี้ส่งผลให้ทุกสังคมจำเป็นต้องปรับตัวเข้าหาเทคโนโลยี และเพิ่มความสามารถในการคิดค้นสร้างสรรค์นวัตกรรม พร้อมทั้งรักษาไว้ซึ่งความสามารถและสภาวะสังคมที่เอื้อต่อมนุษย์ การปรับเปลี่ยนทิศทางของสังคมทำให้ระบบการศึกษาเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็ว

การปรับเปลี่ยนประเทศไทยเข้าสู่สังคมในศตวรรษที่ 21 นั้นทำให้กระทรวงศึกษาธิการต้องรับมือและเตรียมพร้อมในการปรับทิศทางและโครงสร้างทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เข้าสู่ยุคความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารข้อมูลต่างๆ ผ่านระบบดิจิทัลจึงทำให้คนในสังคมจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งแน่นอนว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นครั้งนี้จะส่งผลกระทบต่อเด็กปฐมวัยซึ่งยังเป็นวัยเริ่มต้นของการพัฒนาการในทุกด้าน อีกทั้งเป็นช่วงวัยที่ต้องวางรากฐานทักษะต่างๆ เพื่อเป็นการเตรียมตัวเข้าสู่สังคม แต่ถึงอย่างไรก็ตามการปรับตัวของคนในสังคมบางกลุ่มยังเป็นไปในทิศทางที่ยังไม่เหมาะสม กล่าวคือ ผู้ปกครองมีความเชื่อที่ผิดโดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาทักษะด้านปัญญา (Cognitive skills) เพียงด้านเดียว โดยผู้ปกครองจะเน้นให้เด็กเป็นคนเก่ง อ่านออกเขียนได้คล่อง สอดคล้องกับ ดร. สายสุรี จุติกุล รองประธานคณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ที่ได้กล่าวว่าเด็กไทยในปัจจุบันเน้นเรื่องของไอคิว ผู้ปกครองไม่เปิดโอกาสให้สำรวจหรือลงมือทำ ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ขาดการปฏิสัมพันธ์กับสังคม รวมทั้งขาดการเรียนรู้ทักษะชีวิต ส่งผลให้เด็กไทยในปัจจุบันไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีทักษะชีวิตไม่เพียงพอต่อการเผชิญสังคมโลกในปัจจุบัน ซึ่งทักษะดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังและสร้างตั้งแต่วัยเริ่มต้นของการเรียนรู้ การที่จะส่งเสริมความสามารถของเด็กปฐมวัยให้สามารถปรับตัวและมีพฤติกรรมด้านความรู้สึกรู้สึก ความคิด และความสามารถในการใช้ชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้มีความสุขและยั่งยืนนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย

รวมทั้งนโยบายไว้เป็นแนวทางในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ว่าด้วยการสร้างความพร้อมในการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศึกษาระดับปฐมวัยในสังคมไทยเล็งเห็นความสำคัญของการปลูกฝังและสร้างเด็กปฐมวัยให้มีทักษะที่สำคัญจำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคมอย่างระยะยาว รู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น รวมทั้งปรับตัวได้กับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย National Childcare Accreditation Council (2009) ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับชาติที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยของออสเตรเลีย ได้กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยเริ่มต้นของชีวิตของการพัฒนาและทำกิจกรรมต่างๆ โดยเด็กจะเรียนรู้ได้ดีผ่านการเล่น ซึ่งขณะเด็กเล่นนั้นเด็กจะเรียนรู้ซึ่งกฎ กติกา เรียนรู้การทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ถือเป็นการเล่นที่พัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและลดการยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางไปสู่การยอมรับฟังผู้อื่นมากขึ้น เด็กปฐมวัยโดยเฉพาะเด็กที่มีอายุ 3- 6 ปี เป็นวัยที่เริ่มต้นต่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยจะเรียนรู้ได้จากการทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน รวมทั้งการเห็นอกเห็นใจระหว่างกัน National Childcare Accreditation Council (2009) กล่าวว่า ทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยประกอบไปด้วยความภูมิใจในตนเอง คือ การเห็นคุณค่าของตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและสิ่งต่างๆ รอบตัว ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจและพร้อมที่จะเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่ท้าทาย รวมถึงการสอนให้เด็กรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ทักษะชีวิตยังรวมถึงทักษะทางสังคม คือการสร้างสัมพันธภาพและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว โดยผู้ใหญ่ต้องเป็นบุคคลตัวอย่างที่ดีเพื่อให้เด็กเห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดี การช่วยเหลือตนเอง จัดเป็นทักษะชีวิตที่เด็กปฐมวัยจะเป็นต้องได้รับการปลูกฝังด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง มีการช่วยเหลือเพื่อน ครู และผู้ปกครอง โดยผู้ใหญ่ต้องคอยให้กำลังใจ ชื่นชมในความพยายามของเด็ก แม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จก็ตาม ทักษะชีวิตประเด็นสุดท้ายคือการคิดแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการจัดการซึ่งเหตุการณ์ที่ยากต่อการจัดการหรือสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย การสร้างทางเลือกรวมทั้งการตัดสินใจถือเป็นความสามารถทางทักษะชีวิต โดยส่งเสริมให้เด็กได้ค้นคว้าสำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว ให้เด็กมีประสบการณ์กับวัสดุปลายเปิด (opened-ended toys) ที่สามารถเล่นหรือทำงานได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ยังรวมถึงการใช้คำถามปลายเปิดกับเด็กเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น รวมทั้งได้ใช้การคิดวิเคราะห์ และจินตนาการต่อความคิดเหล่านั้น สอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1997, p1 อ้างใน พัชรีย์ ผลโยธิน (2558: 5-7) ให้

ความหมายทักษะชีวิต คือ ความสามารถทางสังคมจิตวิทยาสำหรับการปรับตัวและพฤติกรรมทางบวกที่ทำให้บุคคลสามารถจัดการกับความต้องการและสิ่งท้าทายในชีวิตประจำวันได้

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลในประเด็นทักษะชีวิตสามารถสรุปได้ว่า ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการดำเนินชีวิต ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการปรับตัวให้มี

พฤติกรรมที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสังคมและสภาพแวดล้อม สามารถที่จะจัดการปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในช่วงระยะหลายปีที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการในการพยายามปลูกฝังและสร้างทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นช่วงวัยเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ในระดับชั้นปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยม ไปจนกระทั่งระดับมหาวิทยาลัย มีการพยายามจัดกิจกรรมหรือโครงการรวมทั้งงานวิจัยมากมายเพื่อเป็นแนวทางให้แก่ครูผู้สอน ในระดับชั้นปฐมวัยนั้นทักษะชีวิตถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัยเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้และการใช้ชีวิตเพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นไปเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ งานวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยที่ผ่านมา นั้น จะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการเรียนการสอน รวมทั้งการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการส่งเสริมทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย จีระพันธ์ พูลพัฒน์ (2556) ได้ทำการศึกษา วิจัยและรวบรวมทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้แก่เด็กปฐมวัยมี 17 ทักษะ อันประกอบด้วย การช่วยเหลือตนเองและบุคคลอื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การวางแผนในการทำงาน การแก้ปัญหาต่างๆ การสื่อสารความคิดของตนเองให้บุคคลอื่นเข้าใจ มารยาทในการรับประทานอาหาร การปฏิบัติตนให้เหมาะสมในที่สาธารณะ การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลตามวัย การบอกเวลา การดูแลสุขภาพของตนเอง การจัดการกับ ความเครียด การแต่งตัวได้ด้วยตนเอง การอ่านสัญลักษณ์ในชุมชน การใช้โทรศัพท์ การเดินทางด้วย ยานพาหนะ การซื้อของและการใช้เงิน โดยที่ครูเป็นผู้พัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กได้โดยการบูรณาการในการทำกิจกรรมประจำวันผ่านกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม และกิจกรรมจะบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นให้แก่เด็กปฐมวัยได้ดีที่สุด คือ กิจกรรมบทบาทสมมติ การเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง การศึกษานอกสถานที่ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ครูปฐมวัยได้เข้าใจความหมายและความสำคัญของทักษะชีวิตเด็กปฐมวัย

การศึกษาและงานวิจัยประเด็นทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยในข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมายของการศึกษาไม่ได้สร้างคนให้เป็นแค่คนเก่งเท่านั้น หากแต่ต้องการให้ผู้เรียนเติบโตไปเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการใช้ชีวิตด้วย การปลูกฝังและสร้างทักษะชีวิตให้แก่เด็กปฐมวัยควรมีแนวทางการจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ จัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมต่อกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ทั้งในด้านองค์ความรู้และการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง (ทิตนา แชมมณี, 2548 และสุภาพ ณ นคร, 2553) มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมต่อเด็ก โดยยึดหลักพัฒนาการและส่งเสริมเด็กอย่างเป็นองค์รวม ผ่านการเล่นที่มีความหมาย โดยทั้งหมดต้องเป็นไปด้วยการเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลรวมทั้งวิถีชีวิตของเด็ก เพื่อให้การส่งเสริมและการพัฒนาเป็นไปอย่างเต็มศักยภาพ จากในประเด็นดังกล่าวครูปฐมวัยจำเป็นที่จะต้องจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างละเอียดและซับซ้อน ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัย โรงเรียนเทศบาล 3 (โรงเรียนอินทรมหารัษฎาอนุบาล) จังหวัด

กำแพงเพชร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของครู เพื่อให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้คู่มือประกอบการจัดประสบการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยในด้านทักษะชีวิตมีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคู่มือ โรงเรียนเทศบาล 3 (โรงเรียนอินทรมหาราชบุณยประคองพิทยาคม) จังหวัดกำแพงเพชร
2. ทดลองใช้และประเมินความเหมาะสมของคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนเทศบาล 3 (โรงเรียนอินทรมหาราชบุณยประคองพิทยาคม) จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผลการพัฒนาคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัย โรงเรียนเทศบาล 3 (โรงเรียนอินทรมหาราชบุณยประคองพิทยาคม) จังหวัดกำแพงเพชร มีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความจำเป็นในการสร้างคู่มือฯ จากนโยบายการจัดการศึกษา คือ แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2560 – 2564 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 และคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ซึ่งกล่าวถึงทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย และแนวทางการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาเด็กเป็นองค์รวมบูรณาการผ่านการเล่นและผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า มีการเน้นเด็กเป็นสำคัญ คำนึงถึงพัฒนาการ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็ก โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีความสุข

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาคู่มือการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยตามกรอบแนวคิดขั้นตอนที่ 1 และตรวจสอบคุณภาพร่างคู่มือการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยเกี่ยวกับความชัดเจน ความถูกต้อง ความสอดคล้อง และความเหมาะสมในองค์ประกอบของคู่มือ รวมทั้งประโยชน์ในการนำไปใช้ และความทันสมัยของคู่มือฯ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน แล้วปรับปรุงจนได้คู่มือการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยฉบับทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาคุณภาพของคู่มือการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยฉบับทดลองใช้ โดยนำไปทดลองใช้กับครูปฐมวัยจำนวน 20 คน และติดตามผล

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงคู่มือการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยฉบับทดลองใช้ และได้คู่มือฉบับนำไปใช้

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบยืนยันซ้ำคุณภาพการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยฉบับนำไปใช้ด้วยการนำไปใช้กับคุณครูปฐมวัยต่างกลุ่ม จำนวน 20 คน โดยการใช้คู่มือจำนวน 3 ครั้ง

1) โรงเรียนอนุบาลราชภัฏกำแพงเพชร 2) โรงเรียนสาธิตวังยาง 3) โรงเรียนอนุบาลเมืองกำแพงเพชร (บ้านนครชุม) หลังจากนั้นตรวจสอบซ้ำอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุงคู่มือการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยครั้งสุดท้าย ได้คู่มือการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย การพัฒนาคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัย โรงเรียนเทศบาล 3 (โรงเรียนอินทรมหาราชบุณยประคองพิทยาคม) จังหวัดกำแพงเพชร ได้คู่มือออกแบบการจัดประสบการณ์ที่เน้นพัฒนาเด็กเป็นองค์รวม ส่งเสริมประสบการณ์เด็กผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า คำนึงถึงความต้องการของเด็กและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีความสุข สรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการขาดองค์ความรู้ด้านทักษะชีวิตและด้านการสร้างเครื่องมือที่ทันสมัยสอดคล้องกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการขาดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัยพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง

2. ครูปฐมวัยประเมินตนเองว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต หลังรับการอบรมใช้คู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัยฉบับทดลองใช้สูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ครูปฐมวัยมีเจตคติที่ดีต่อการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต ครูปฐมวัยประเมินคุณภาพคู่มือฯ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.19$) ภายหลังการอบรมใช้คู่มือฯ ครูปฐมวัยประเมินคุณภาพคู่มือฯ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.92$) ครูปฐมวัยมีความตระหนักในการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$)

3. ผลการประเมินซ้ำคุณภาพคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตฉบับนำไปใช้ ซึ่งใช้กับครูปฐมวัยต่างกลุ่ม มีผลดังนี้

(1) ครูปฐมวัยที่ได้รับการอบรมใช้คู่มือฯ อยู่ในระดับดีมาก 2 ครั้ง ($\bar{X} = 3.94$ และ 4.23 ตามลำดับ) อีก 1 ครั้ง อยู่ในระดับดีมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$)

(2) ครูปฐมวัยที่ศึกษาคู่มือด้วยตนเอง ประเมินคุณภาพคู่มือฯ ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.39$)

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการขาดองค์ความรู้ด้านทักษะชีวิตและปัญหาด้านการสร้างเครื่องมือที่ทันสมัยสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยพบว่าเป็นปัญหามากที่สุด อธิบายได้ว่าครูปฐมวัยไม่สามารถจำแนกขอบข่ายทักษะชีวิตในแต่ละด้านได้ อีกทั้งยังไม่สามารถนิยามองค์ประกอบสำคัญของทักษะชีวิตแต่ละข้อได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม ทำให้การตีความของครูปฐมวัยผิดไปจากเดิม ซึ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตเด็กปฐมวัยสามารถจำแนกได้หลายรูปแบบ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญไว้ 4 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สอดคล้องกับกรณีศึกษาของ ท่องสะอาต (2559) กล่าวเน้นถึงขอบข่ายทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยสามารถแบ่งได้ 4 ด้าน ได้แก่ ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านอารมณ์ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในเรื่องของความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจตนเอง ตระหนักรู้และควบคุมตนเองได้เพื่อให้ทำงานสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ยังรวมถึงการจัดการอารมณ์ของตนเอง สามารถรับรู้ได้ว่าตนเองมีความรู้สึกผิดหวัง เสียใจ หรือโกรธ พร้อมทั้งรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองเพื่อไม่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านอารมณ์ยังรวมถึงการตระหนักรู้ในความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น มีความควบคุมยับยั้ง (Inhibitory control) ความคิดและความรู้สึกของตนเองในการที่จะรู้ที่ชนะของผู้อื่น ซึ่งต้องใช้ความยืดหยุ่นทางความคิดสูง สามารถมองสถานการณ์โดยใช้วิธีการที่แตกต่างออกไป การตระหนักในความคิดของผู้อื่นจะช่วยให้เด็กปฐมวัยสามารถที่จะปรับตัวเมื่ออยู่ต้องอยู่ในสถานการณ์ที่มีคนอื่นที่ไม่คุ้นเคย ต้องเข้าใจว่าผู้อื่นต้องการอย่างไร เพื่อให้เด็กเกิดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ขอบข่ายด้านที่สองคือขอบข่ายทักษะชีวิตด้านสังคม เด็กต้องตระหนักถึงการเป็นสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยในห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้รู้ว่าทุกคนมีสิทธิเสียง และทุกคนต้องเรียนรู้ที่จะยอมรับสิทธิและเสียงนั้น ขอบข่ายที่สำคัญสำหรับทักษะชีวิตด้านที่สามคือ ขอบข่ายด้านการสื่อสาร เป็นความสามารถในการใช้ภาษา คำพูด และท่าทางเพื่อแสดงออกถึงคำพูด ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยต้องมีการแสดงออกอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อสถานการณ์และโอกาสต่างๆ ขอบข่ายทักษะชีวิตที่สำคัญประการสุดท้ายคือด้านทักษะการคิด การรู้จักคิดเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเด็กในด้านต่างๆ

ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการคิดแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ เป็นต้น เป็นทักษะ พื้นฐานการคิดที่สำคัญสำหรับเด็กปฐมวัย เพราะเด็กจะต้องเจอสถานการณ์ที่ตัวเองจะต้องตัดสินใจและ แก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน การที่ได้มีพื้นฐานทักษะเหล่านี้จะทำให้สามารถนำทักษะการคิด เหล่านี้ไปปรับใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความต้องการจำเป็นของครูปฐมวัยในประเด็นในข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่ครูปฐมวัยไม่สามารถจำแนกขอบข่ายและองค์ประกอบของทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัยได้นั้นจะส่งผลให้ครูไม่สามารถออกแบบแผนประสบการณ์หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการจะออกแบบกิจกรรมได้นั้นครูต้องสามารถตีความนิยามแต่ละองค์ประกอบได้ เพราะองค์ประกอบแต่ละด้านจะมีความหมายและความสำคัญที่แตกต่างกัน หากครูปฐมวัยไม่สามารถเข้าใจนิยามความหมายได้จะส่งผลให้ครูไม่สามารถที่จะวิเคราะห์และสังเคราะห์แผนการจัด ประสบการณ์ รวมทั้งสร้างสรรค์สื่อและอุปกรณ์ที่บูรณาการทักษะชีวิตที่เชื่อมโยงกับพัฒนาการเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความต้องการจำเป็นที่ผู้วิจัยพบอีกประการคือการขาดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าเป็นปัญหาระดับ ปานกลาง อธิบายได้ว่า ประเด็นนี้ทำให้ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้เรียน หรือผู้บริหารขาดการปฏิสัมพันธ์ อีกทั้ง ขาดโอกาสในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ทำให้การทำหน้าที่ครูเพื่อศิษย์ยังไม่ได้ เป็นการทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม วิจัย ภาณิช (2555) กล่าวว่า การรวมตัวของครูเป็นชุมชน (Community) ทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในระดับปฏิบัติการเรียนรู้เป็น เครือข่ายของกลุ่ม ครูที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงตัวเอง เปลี่ยนแปลงห้องสอน โดยครูต้องเป็น ผู้ลงมือกระทำเองและเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นการรวมตัวที่เน้นปฏิสัมพันธ์และลดความโดดเดี่ยวในการ ทำงานของครู การรวมตัวดังกล่าวจะเป็นเหมือนแรงผลักดันที่ครูจะได้พัฒนาตนเอง พัฒนาการสอน เพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในตัวเด็ก

2. ผลการนำคู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตฉบับทดลองใช้ ไปทดลองใช้ พบว่า หลังรับการอบรมใช้คู่มือการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัยฉบับทดลองใช้สูงกว่า ก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 และมีเจตคติที่ดีต่อเรื่องนี้ อธิบายได้ว่า เนื้อหาสาระ ในคู่มือเกี่ยวกับทักษะชีวิตเป็นเรื่องที่ครูปฐมวัยไม่ได้เข้าใจรายละเอียดอย่างลึกซึ้งมาก่อน เมื่อได้รับการ อบรมจึงมีความรู้สูงขึ้น สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) เน้นถึง กรอบแนวคิดการพัฒนาตามแนวศาสตร์พระราชามีจุดเน้นในเรื่องของการเข้าใจ การเข้าถึง และการ พัฒนา ซึ่งการเข้าใจในประเด็นต่างๆ จะส่งผลให้สามารถเข้าถึงประเด็นนั้นไม่แค่ผิวเผิน แต่เป็นการ เข้าถึงอย่างลึกซึ้งจนสามารถนำประเด็นนั้นไปช่วยเหลือ หรือพัฒนาในสถานการณ์ต่างๆ ได้ การที่ครู

ปฐมวัยมีความเข้าใจและเข้าถึงในประเด็นทักษะชีวิตแล้วนั้น จะส่งผลให้ครูปฐมวัยสามารถนำความเข้าใจที่เกิดขึ้นไปพัฒนาตนเอง พัฒนาเด็ก และพัฒนาโรงเรียนของตนเองต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อประเมินคุณภาพคู่มือการจัดการจัดประสบการณ์ทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัย ภายหลังจากอบรมใช้คู่มือฯ ครูปฐมวัยประเมินคุณภาพคู่มือฯ อยู่ในระดับดีมาก อีกทั้งเกิดความตระหนักในการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก อธิบายได้ว่า เมื่อครูได้ใช้คู่มือฯ ไประยะหนึ่ง ทำให้เข้าใจเนื้อหาสาระและยังมีความเห็นว่า คู่มือฯ มีคุณภาพในระดับดีมาก และเห็นความสำคัญจนมีความตระหนักในการใช้หลักทักษะชีวิตในการส่งเสริมเด็กปฐมวัย

3. ผลการประเมินซ้ำคุณภาพคู่มือการจัดการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต โดยครูปฐมวัยผู้ได้รับเข้าอบรม พบว่าอยู่ในระดับดีมาก เป็นการยืนยันคุณภาพของคู่มือฯ ว่าเป็นประโยชน์ต่อครูปฐมวัยต่อการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยในลักษณะเดียวกันกับการใช้คู่มือทั่วไปซึ่งผู้ใช้คู่มืออาจศึกษาสาระจากคู่มือได้ด้วยตนเอง เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ของครูปฐมวัยในด้านทักษะชีวิต ตามที่สุรศักดิ์ อมรรัตน์ศักดิ์ (2537 อ้างถึงใน ศิริสุดา ไกรจิตร, 2552) กล่าวว่า ผู้สอนสามารถศึกษาความรู้ได้ด้วยตนเอง พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 122-123) กล่าวว่า วิธีการหนึ่งที่ครูสามารถพัฒนาตนเองได้ คือ การศึกษาคู่มือปฏิบัติงานด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถาบันการศึกษาควรมีการนำคู่มือการจัดการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัยไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดประสบการณ์

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) โรงเรียนควรนำคู่มือการจัดการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัยไปใช้เพื่อพัฒนาการจัดประสบการณ์ของครู โดยมีการจัดอบรมหรือเปิดโอกาสให้ครูศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง

2) ครูปฐมวัยควรดำเนินการออกแบบการจัดการจัดประสบการณ์ในรายละเอียดของ 6 กิจกรรมหลักแล้วจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะชีวิตตามที่บันทึกไว้ในคู่มือฯ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาติดตามผลการใช้คู่มือการจัดการจัดประสบการณ์ด้านทักษะชีวิต สำหรับครูปฐมวัยในโอกาสต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรณีศ ทองสะอาด. (2559). **ทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย**. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- กรมวิชาการ. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จามุพันธ์ มงคลวัฒน์. (2557). **บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมทักษะชีวิตของเด็กวัยอนุบาล**.
<http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V91/v91d0043.pdf>.
- จีระพันธ์ พูลพัฒน์. (2556). **การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย**. รายงานการวิจัยนำเสนอในการประชุมวิชาการครบรอบ 56 ปี แห่งการสถาปนา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2556. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนา ชัชพงศ์. (2555). **การเล่นเพื่อพัฒนา**. http://www.kukai.ac.th/Thai/knowledge_Play_to_develop.php.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภิต. (2542). **พฤติกรรมกลุ่ม**. สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21**. โรงพิมพ์บริษัทลาดดาปับลิเคชันจำกัด.
- Bandura, A. (1969). **Principles of behavior modification**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Malti, T., & Latzko, B. (2010). **Children's moral emotions and moral cognition: Towards an integrative perspective**. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2010(129), 1-10. <https://doi.org/10.1002/cd.272>.
- Meggitt, C., & Walker, J. (2004). **An introduction to child care and education**. Hodder & Stoughton, London.
- National Childcare Accreditation Council. (2009). **Supporting children's development: Life skills**. http://ncac.acecqa.gov.au/educator_resources/pcfarticles/Life_skills_Dec09.pdf.